

Формування читацької грамотності учнів 5–6 класів у процесі навчання української літератури: теоретичний аспект

*Т. О. Яценко, доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури*

Одним із напрямів підвищення якості сучасної шкільної літературної освіти є формування читацької грамотності учнів-читачів. Означена проблема розробляється в межах колективного планового наукового дослідження «Навчально-методичне забезпечення формування читацької грамотності учнів 5–6 класів гімназії у процесі вивчення української літератури» (2021–2023).

Читацьку грамотність як категорію розглядаємо в кореляції щодо розуміння сутності читацької діяльності учнів. Виокремлюємо чотири групи вмінь читацької діяльності. Перша група – уміння, що безпосередньо пов'язані з роботою з текстом, тобто знаходити і виокремлювати інформацію, визначати наявність або ж відсутність необхідної інформації у тексті. Друга – уміння, що ґрунтуються на власних роздумах про прочитане, тобто інтерпретувати інформацію із тексту: розуміти факти і змістову сутність тексту (тему, головну думку, загальне призначення тексту), концептуальну інформацію (авторська позиція), значення невідомих слів на основі контексту, прослідковувати причинно-наслідкові зв'язки, усвідомлювати мотиви вчинків і поведінки героїв, розкривати їхні характери, формулювати висновки. Третя група вмінь – уміння осмислювати зміст і форму тексту: оцінювати зміст прочитаного і розуміти призначення його компонентів; повноту та достовірність інформації, виявляти протиріччя в текстах; висловлювати власну думку про прочитане; оцінювати форму тексту. Четверта – уміння застосувати здобуту з тексту інформацію для практичного розв'язання проблем; виявляти зв'язок прочитаного із сучасністю.

Тексти, що учні опрацьовують на уроках літератури, можна диференціювати на інформаційні тексти (біографії письменників, тезаурус по теорії літератури), художньо-публіцистичні тексти (літературознавчі нариси) та художні тексти. Формування читацької грамотності на уроці літератури – це вміння учнів працювати з художнім словом та уважно слідкувати за розвитком авторського задуму; розуміння підтексту твору; знаходження та осмислення інтертексту; розгляд літературного твору з урахуванням різних видів контексту; критичне осмислення ідейно-художнього змісту твору; розвиток читацьких інтересів і читацької культури. Від рівня розуміння тексту залежить повнота, глибина предметних знань і сформованих вмінь учнів, тобто результативність освітнього процесу. Уміння використовувати прочитане передбачає розвиток практичних навичок учня-читача, а здатність осмислювати прочитане полягає в його активності, у застосовуванні особистого читацького досвіду для розуміння авторської думки. Отже, читацька грамотність тлумачиться як здатність учня-читача не лише розуміти прочитаний текст, а й уміння його оцінювати, співвідносити з власним читацьким і життєвим досвідом, уміти використовувати прочитане в різних навчальних і життєвих ситуаціях.